

STRANKE SE PRIPRAVLJAJO NA VOLITVE

DEŽELA NAS NE SME POZABITI

Mnogo problemov čaka na rešitev - V deželnem parlamentu ne sme manjkati zastopnik naših dolin - Čas je, da se popravi zanemarjenost preteklosti in da se ustvari takšna bodočnost, ki bi pomirila naše do danes zapuščene ljudi - Poziv „Gibanja za preporend Furlanske Slovenije“

MI IN DEŽELNE VOLITVE

Ni več časa, da bi z otožnostjo ugotavljali preveč počasne etape za aplikacijo italijanske ustave in še posebno ni to prilika, da bi se z upravičeno žalostjo spominjali odporov konservativnih in fašističnih sil, ki so nasprotovale, da bi se ustanovila dežela Furlanija - Julijska Benečija. Ne zdi se nam niti koristno, da bi danes razpravljali, ali moramo kritizirati vsebino deželne posebne statuta v celoti ali samo delno, kajti to bodo pokazale šele izkušnje prihodnjih mesecev in let, ko bodo prišle do izraza dobre in slabe plati.

Za nas sta važni dve stvari:

1. Podčrtati, da je ena izmed nalog Dežele braniti tradicionalne vrednote lokalnega prebivalstva (jezik, literaturo, običaje); v prvi vrsti je treba pomagati ohraniti vrednote tistim manjšinam, ki tvegajo zaradi karakteristik sodobnega življenja (hitrosti izmenjav - izseljevanje v inozemstvo in v notranjost države - priseljevanje), da se številčno zmanjšajo in da izgube najvidnejši znak istovetnosti oziroma svojo govorico.

2. Podčrtati, da se morajo ti problemi upoštevati pri usmeritvi volilne kampanje in pri sestavi kandidatnih list za volitve deželne parlamenta.

O prvi teh dveh točk se nam zdi nepotrebno razpravljati, ker je bilo o tem že večkrat govora: gre predvsem za obrambo jezika naših ljudi in končno za temelj, ki opravičuje obstoj sam našega gibanja in obstoj »Matajurja«, ki je glasilo slovensko govorečega prebivalstva videmske pokrajine. Treba pa je spomniti demokratične stranke na nekaj, ki se tiče druge točke, katero smo preje zgoraj navedli; naravno je, da naš govor ni namenjen fašistom, ker vemo, da so ti danes, kot so bili včeraj, bedaki ali zlobni sovražniki slovenstva.

Predvsem hočemo pozvati demokratične stranke, naj jih pri sestavi kandidatnih list za deželne volitve ne skrbe ambicije tega ali onega, pa četudi so ti sedaj župani ali sinovi bivših podestavov ali nečaki županov predfašistične dobe ali pa če so potomci nekdanjih »dekanov« (županov), ki so upravljali našo zemljo v imenu Benetk.

Člani vodstev ali volilnih odborov raznih demokratičnih strank, ki se zavedajo razlogov zakaj je bila ustanovljena dežela Furlanija - Julijska Benečija s posebnim statutom, naj vključijo v kandidatne liste osebe, ki resnično čutijo problem obrambe manjšin, ki jim je do tega, da se ohrani jezik in običaji naših ljudi in ki se bodo potrudili, da se izboljša in vsaj nekoliko dvigne življenjski nivo delavnega in lojalnega slovensko govorečega prebivalstva videmske pokrajine, ne da bi bilo primorano (kot običajno) emigrirati v inozemstvo.

S tem pozivom se obračamo z upanjem na demokratične stranke: problemi naše dežele morajo biti rešeni in smo prepričani, da ne

bi znali biti niti Furlani in niti Italijani prizanesljivi in ne bi mogli oprostiti tistim, možem in strankam, ki ignorirajo te probleme in jih torej tudi ne rešijo.

Zanašamo se na dobro miselnost demokratičnih strank in zato trdno verujemo, da bodo te sprejele naš predlog in poziv. Toda če bi morali morebitni ukazi strank, zopetna povrnitev sovražnosti do slovenstva in poostreitev nacionalizma, spremeniti naš poziv v glas brez odmeva, bodo tudi volilna okrožja Videm in Tolmezzo prihodnjega meseca maja videla tekmovate reprezentativne kandidatne liste naših ljudi.

GIBANJE ZA PREPOROD FURLANSKE SLOVENIJE

VOLITVE 10. MAJA

V zadnjem trenutku smo izvedeli, da je rimska vlada določila, da se bodo vršile volitve za deželni svet Furlanije - Julijske Benečije dne 10. maja in da bo prva seja deželne sveta sklicana 26. maja. Kandidatne liste bodo morale biti torej predstavljene tekom 23. marca. Krščanska demokratska stranka v Vidmu je že pripravila kandidatno listo za videmsko volilno okrožje in, kot se zdi, je vključila v seznam tudi dva Slovenca iz Nadiške doline, katerih imena pa še ne poznamo. Izgleda, da nameravata tudi PSI in PCI sprejeti po enega zastopnika naših dolin.

Spet se povračamo na argument, ki zadeva deželo Furlanija - Julijska Benečija, kajti datum, ko bomo volili deželni svet oziroma deželni parlament, ni daleč. Na vsak način ne smemo pozabiti, da dežela, po svojem bistvu avtonomna in zato s posebnim statutom, predstavlja ali bi vsaj morala predstavljati, če je demokratično administrirana, najbolj primerno orodje z vsemi močmi, to je z zakonodajnimi in izvršilnimi, da konkretno reši najvažnejše probleme naše jezikovne manjšine, katere pripadniki so se vedno z vso vnemo borili, da bi dežela postala v resnici avtonomna in delujoča. Borba za

dosego dežele je bila dolga in trda, posebno še zaradi masivne opozicije desnice, ki jo sestavljajo bogati agrarci, veliki industrialci, razni konservativci, fašisti in neofašisti, skratka vsi nasprotniki delavskega razreda in socialnega napredka.

V DEŽELNEM SVETU MORAMO BITI ZASTOPANI

Tokrat, na razliko od zadnjih političnih volitev — pri katerih se slovensko govorečemu prebivalstvu videmske pokrajine s svojimi 30 tisoč in več glasovi na razpolago ni posrečilo ne predlagati, še manj pa videti izvoljenega v par-

lament svojega domačega predstavnika — menimo, da je mogoče popraviti to napako s tem, da se sedaj pošlje v deželni parlament naše demokratične zastopnike, ki bodo pripravljene boriti se za našo delavno in lojalno skupnost, braniti etnične in jezikovne pravice in se truditi za dosego tolikšne pomoči, da bo prišlo do ekonomskega preporenda, brez katerega ni mogoče zmanjšati ne revščine in ne zaskrbljenosti.

Morda bodo sedaj demokratične stranke v Vidmu in v Tolmezzu vključile v svoje liste imena naših ljudi, a če se to ne bo zgodilo, smo mnenja — pravzaprav bomo odobrvali — da bi 40 tisoč državljanov slovenskega jezika videmske pokrajine storilo prav, kot smo že večkrat svetovali, če bi predstavili pri prihodnjih deželnih volitvah lastno listo, popolnoma avtonomno, sestavljeno iz imen, ki pripadajo naši skupnosti in ki skupnosti ugajajo.

Prav ponosni bi bili, če bi imeli v deželnem parlamentu enega ali več zastopnikov (in to je možno, ker je naša skupnost v videmski pokrajini številčno dovolj močna), oziroma neposredne in vredne zaščitnike naše pravde in zavestne branilce vseh pravic slovenske jezikovne skupnosti v Furlaniji.

ENOTNOST JE NUJNA

Naj se torej na vsak način doseže, ne glede na ideološke diferenciacije, tisto enotnost, o kateri smo vedno govorili; ta je najboljša orožje za dosego uspehov in v našem slučaju tudi za dosego naših zastopnikov v deželnem svetu. Naši izvoljeni predstavniki ne bi bili sami, ampak bi bili z njimi tudi predstavniki slovenske skupnosti Gorice in Trsta in lahko rečemo tudi karnijske skupnosti, saj ima ta več ali manj iste probleme kot mi in bi mogli vsi skupaj doseči marsikaj za naše obubožane in zanemarjene kraje. Če bomo imeli svoj glas v deželi tudi mi, bomo prav gotovo mogli prepričati vse o nujni potrebi, da se mora končno podati našim trpečim ljudem bratsko roko, ker so potrebni več kot katerikoli drugi vsakovrstne pomoči, da se bodo mogli rešiti težkih življenjskih razmer, v kakršnih živijo in za katere nosijo odgovornost vodilni krogi vseh časov.

Poleg volilnega problema je treba pregledati tudi ekonomske, socialne in kulturne probleme, vsi veliki in nujni problemi in seveda tudi onega, ki zadeva tragedijo v Vajontu (ukrotiti vode bazena, ki ga je zasul velikanski plaz, ki se je utrgal iz gore Toc in ponovno zgraditi Erto in Casso z vsemi svojimi zaselki v varnem kraju).

RABELJSKI RUDNIKI

Med probleme, ki najbližje zadevajo našo provinco, bodo morali uvrstiti tudi problem rabeljskega rudnika, o katerem smo svoj čas razpravljali in tudi predlagali, da naj se zgradi na licu mesta ali v bližini obrat, v katerem bi prede-

STUPCA. Na to mesto državne ceste se je privallila ogromna skala, ki je delno porušila Cencičevo hišo in hudo ranila Federiko Hrast.

NEŠTETO VASI V NEVARNOSTI

UTRGALA SE JE VELIKANSKA SKALA IZ ZAPADNEGA GREBENA MATAJURJA

Federika Hrast iz Štupce težko ranjena - Plazovi tudi v Dreki pod Kolovratom in na cesti v Mažerole - Nujno potrebno preprečenje teh in drugih elementarnih nesreč - Oblasti naj vzamejo na znanje predloge koordinacijskega odbora »Gibanja za preporend Furlanske Slovenije«

V našem listu nismo še niti do konca objavili poročila, ki ga je pripravil novembra lanskega leta koordinacijski odbor »Gibanja za Preporend Furlanske Slovenije« in ga poslal najvišjim oblastem, da jih je informiral o nujnosti, da se zaustavi silovitost pustošenj, ki jih povzročajo neurja, poplave, plazovi in druge vremenske nepravilnosti, ki moramo zopet beležiti nesrečo, ki jo je povzročila ogromna skala, ki se je utrgala iz zapadnega grebena Matajurja in pridrvela v Štupco. To se ne dogaja prvič na tem kraju, tudi leta 1892 in še preje, najstarejši ljudje se tega še spominjajo, je zemeljski plaz napravil skoraj na istem mestu ogromno škodo. Tudi takrat se je zaradi odjuge zrahljalo kamenje in zdrknilo v dolino. Manjših plazov in usadov pa je v tej okolici, posebno pomlad in na jesen, nič koliko.

Letos ni še nihče pričakoval, da bi se kje začelo kaj krušiti, ker je bila temperatura še nizka, a nenadna odjuga, ki je nastopila kar čez noč, je presenetila vso Nadiško dolino. Prej mrz in potem topel dež sta povzročila, da se je utrgala z gore Križ (zapadno pobočje Matajurja) velikanska skala, ki se je v svojem divjem diru razdrobila na tisoče manjših skal, in se prikotalila še vedno zelo težka (ca 4 tone) v Štupco in tam vdrla v hišo in hudo ranila 24 letno Federiko Hrast.

Bila je ura nekaj čez deset dopoldne, ko so domačini zaslišali strašno bobnenje kamenja, ki se je kotalilo po hribu. Nekateri so mislili na potres in so zbežali na prosto, v Nadižo, drugi pa so se zopet skrili v kleti, Federika Hrast, ki je bila doma na okrevanju po težki operaciji, pa se je v zmedu skrila v kuhinjo. Po vsej vasi je

nastala strašna panika, a kmalu je bilo vsem jasno, kaj se dogaja, ko so zagledali v hiši Aleksandra Cenciča kot goro velikanskega skalo. Na srečo ni bilo smrtnih žrtev, le Hrastova je ostala hudo ranjena. Po prvi pomoči, ki jo je dobila v čedadski bolnici, so jo prepeljali v Videm, kjer se bo morala zdraviti najmanj dva meseca zaradi večjih zlomov noge in šoka.

Kmalu bo tudi ta nesreča, kot to velja za vse nesreče, pozabljena. Nihče ne bo iskal vzrokov, nihče se ne bo zanimal, da bi poskrbel za milioracijska dela, ki bi preprečevala trganje plazov in usadov. Tukaj, kot smo preje povedali, so pogosti. Kdo je odgovoren za elementarne nesreče? Nehote nam je prišla na misel strašna tragedija

Jos

(Nadaljevanje na 2. strani)

(Nadaljevanje na 2. strani)

Administrativne volitve v Reziji na pomlad?

Po ostavkah župana Letiga in večine komunskih svetovalcev je bilo legalno število nezadostno, da bi svet mogel delovati in zato je prefekt imenoval komisarja, da sedaj upravlja zadeve normalnega administrativnega značaja in da pripravi nove volitve. Sedaj se samo pričakuje, da bo uradni list (Gazzetta Ufficiale) objavil dekret predsednika republike o razpustu rezijanskega komunskega sveta.

Po zakonu bi se morale razpisati tri mesece po razpustu komunskega sveta nove volitve in pričeti bi se morala volilna kampanja: v to smer je delegacija »Gibanja za Preporod Furlanske Slovenije« že napravila korak, ko se je podala na pogovor s kompetentnimi organi.

Prav gotovo je to pozitiven rezultat, čeravno delni, ki nagrada trud rezijanske skupnosti, da bi bili ljudje zopet protagonisti prizadevanj za rešitev svojih problemov, ki so življenjske važnosti.

Evo zakaj so se v Reziji vedno borili in se še borijo za nove volitve in jih pri tem podpira tudi njih glasilo »Matajur«. Da bo pa občina mogla delovati v res demokratičnem duhu, bodo morale biti odstranjene vse tiste sile, ki so povzročile sedanje kritično stanje. V zgodovini rezijanske skupnosti ne najdemo podobnih primerov: že od starih časov se je prebivalstvo te privlačne doline, ki leži ob vznožju Kanina in za Muškim pogorjem, vedno znalo samo upravljati. Za časa »sosesk« (vicinie), oziroma svobodnih in demokratičnih »kamunij« je prav rezijansko prebivalstvo dajalo vzgled neprimerljive zrelosti kako se je znalo upravljati ne samo na administrativnem področju, ampak tudi na sodnem. Glede tega je dovolj, da omenimo kako so takrat pod oglejskimi patriarhi in pozneje pod beneško republiko svobodno in demokratično volili v vseh vaseh, ne da bi se v njihove zadeve vmešaval kdo od tujece, svoje lastne zastopnike. In kolikokrat so se ti preprosti, a modri in pošteni možje podajali peš tja do Ogleja in Benetk, da so tam zahtevali spoštovanje svojih pravic, če se jim jih je upal kdo kratiti.

Problemi rezijanske doline so nešteti in eden med najvažnejšimi je oni, ki se tiče pametnega uprav-

ljanja velikega gozdnega patrimonija, ki je last komun. Ne bi smele se več ponavljati napake preteklosti, ko so slabi administratorji napravili, ne da bi napravili eno samo koristno javno delo, nepregledne gozdove Belega Potoka, ki bi lahko danes predstavljali za Rezijane velik vir dohodkov in jim ne bi bilo treba hoditi po svetu iskat dela in vsakdanjega kruha.

Se je čas, da se temu odpomore, a za to je potrebno, da je složna vsa rezijanska skupnost. Pri prihodnjih volitvah, ki bodo morale biti tekom te pomladi, je treba izvoliti take može, ki bodo resnično gledali na dobrobit vseh vasi, vseh zaselkov, vse rezijanske skupnosti. V Reziji obstojajo vsi pogoji, da se razvije industrija in obrt: delovne sile ne manjka, surovin za lesno industrijo bi bilo čez kako desetletje, če se bo redno gojilo go-

zdove, tudi dovolj na licu mesta, železnica in glavna cesta sta tudi blizu (v načrtu je celo gradnja predora, skozi katerega bo potekala nova avtocesta, ki bo vezala Furlanijo preko Rezijanske doline z Avstrijo) in tudi električne energije ne manjka, saj jo proizvaja elektrarna v Reziji toliko, da poganja nešteto velikih industrijskih obratov v Furlaniji.

Mislimo, da izbira mož za sestavo novega komunskega sveta ne bo težka. Med mladimi je cela vrsta diplomiranih in tudi pametnih, ki bi res znali skrbeti, da bi se dolina razvila v vseh ozirih. Ne smemo pozabiti, da se bo začela z delovanjem dežele Furlanija - Julijska Benečija nova doba za vse prebivalce in prav posebno za rezijansko jezikovno skupnost, ki je med najbolj zapuščenimi.

—dl—

Iz Nadiške doline

LOG BREZ VODE

Zavoj suše an zavoj slabega vodovoda je ostala vas Log brez vode. Ljudje njeso vjedli kaj nardit, povarh tega so ble pa še cješte vse ledene, de je bluð nagobarno nosit vodo iz oddaljenih izvirov. Končno je špjetarski komun dovolil podobneškemu, de so priključili tube k njihovemu vodovodu an takuo se je tisto uprašanje za silo rešilo.

AVTOBUS DO ČRNEGA VRHA?

Prejšnji tjeđan je inšpektorat za motorizacijo iz Vidma pošju v Črni vrh svoje funkcionarje, de so pregledal cješto, ki peje iz doline v to zakotno gorsko vas. Imajo namjen gor postaviti avtobusno linijo, ki bo vezala Črni vrh z Čedadom.

Sv. Peter Slovenov

MUOSTI ČEZ KOSCO

Kumeti iz Azle an Cemurja so hudi, zaki u kratkem bo korlo začet nosit gnoj na njive an opravljat druga djela na puoju, a prehoði čez Kosco, katjere so močno verdebali sudatje, kar so imjel tle vojaške vaje an no marc so jih verdebale pa tud pouodnje, še nimar niso postrojeni. Vojaške oblasti so jih svoj čas že začele strojit an so

IZ KANALSKE DOLINE

LJUDJE PROTESTIRAJO ZAVOJ UKINITVE POSTAJE V KLUZI

Kot znano, je administracija železnič ukinila ustavljanje vlakov št. 502 in 503 na kolodvoru v Kluzi, kar je vzbudilo dosti ogorčenja med prebivalci komunov Kluze, Dunje, Rezjute in Rezije, kajti ta postaja je bila vedno baza vseh potovanj.

Trgovinska zbornica (Camera di Commercio) iz Vidma je o tem težkem stanju, ki je zavladovalo zaradi tega ukrepa, informirala že lani direkpcijo državnih železnic in druge višje organe, a ni vse nič pomagalo, nasprotno, nekateri so ta ukrep še odobrvali. Te dni se je trgovinska zbornica ponovno obrnila na železniško upravo s prošnjo, naj ta še enkrat pregleda to upravičeno zahtevo, upoštevajoč, da so poslali v teh zadnjih časih toza-

devne pritožbe tudi župani zgoraj omenjenih občin.

Trbiž

ZANIMANJE ZA ŠPORT

Zadnje čase kaže mladina v Beli Peči izredno zanimanje za šport, posebno pa za nogomet in smučanje. Ze lansko leto so sestavili svojo nogometno ekipo, ki se je prav dobro izkazala, ko se je pomerila z »Val Fella« in zato, kot pravijo, morajo na vsak način priti do lastnega dobro urejenega nogometnega igrišča. Večina teh športnikov je zaposlena v železarni »Weissenfels« in zato je uprava te obljubila, da bo pomagala ugoditi njihovi želji. Delavci in uradniki železarne bodo dali vsak mesec po eno uro dela, da bodo na ta način hitreje zbrali potrebna sredstva za izgradnjo igrišča.

potlè kar naenkrat zapustile usa djela. Kumetje so se sevjeđa partožil na komandó an glih tele dni je paršlo na komun sporočilo, de bojo u kratkem šli naprej z djeli.

Ob tej priliki je naš sindik geom. Kručil predlagu, de bi se mogli tisti prehodi čez Kosco nardit buojše kot so bli tisti prej an de bi se muerala narditi tudi nova puojška pót na čampnem bregu Kosce, ki bi povezovala že obstoječe mulatjere. O tem so ble že informirane razne ustanove kot »Ente Friulano di Economia Montana«, ki skrbe za milioracijska djela u naših krajih. Na tisto vižo bi se moglo vozit čez mostišče ob vsakem vremenu an tud z vozovi an takuo bi bluð kumetom iz Azle an Cemurja paršparenega desti truda an cajta.

RENTGENSKI PREGLEDI

Od 28. februarja pa do 14. marca bo protituberkulozni dispensar iz Vidma pregledavu v lokalih športne palestre šuolske otrokè, butigirje, oštirje an druge ljudi, ki čejò bit pregledani na rentgenu. Pregledi, ki bojo brezplačno, se bojo vršili vsak dan od 10 do 12,30 ure an od 14,30 do 16,30 ure.

Čedad

OJACENJA VODOVODA

Zadnje cajte se periferija Ceda-da zlo razvija, nimar več novih malih fabrik je tam okuoli kraja, ki mu pravijo »zona di Cristo«. Zavoj tega je pa začelo parmankovat vode an zatuò je komun skleno, de bo dal ojačit vso vodovodno mrježe. Tista djela bojo koštala 7 milijonov 500.000 lir.

INDUSTRIJSKA CONA

Komunski konsèj je skleno dati imprefi SLES (Società per la Lavorazione Elementi per Sedie) deset taužent kvadratnih metru zemlje brezplačno, de se bo tam gor postavla fabrika stolov (kandrej). V kontratu je rečeno, de muora bit djelo nareto tekom dveh ljet an de muorajo kapanoni zauzemati najmanj 3.500 kvadratnih metru površine, v drugem primeru pa bo muerala impreza teren varniti komunu. Komun je dal na dišpozicjon po zlo dobrem kupu še dosti zemlje, kar bo sigurno partegnilo še kajšnega industrialca, de bo tam gor postavu novo fabriko.

Izpod Matajurja

CJESTE V STRMICO IN JELINO

Začela so se djela za gradnjo cješte, ki bo vezala Strmico s Pečenjem. Stroške za tisto djelo, ki bojo znašali okuol 12 milijonov lir, bo kril »Ente Provinciale di Economia Montana« iz Vidma. Začel so djelat tud cješto Dus-Jelina an v kratkem bojo začel tud s pogozdovanjem.

Tud okuol zgradbe, kjer bo imeu svoj sedež komun, je za nardit pcuno djel. Sadá bojo zaenkrat dokončal spuodnje prastore, de se bo mogla vanje uselit pošta an zdrauniški ambulatorij.

Izpod Kolovrata

NOV SINDIK V DREKI. Novi sindik Mario Namor, ki so ga votal na mjesto prejšnjega sindika Umberta Cicigoja, ki je dal »dimissioni«, zaki se je preseliu zavoj djela v drugi kraj, je prejšnji tjeđan oficjelno preuzel komunske funkcije.

CJESTA PETERNEL - HLODIČ. V kratkem bojo zgradil novo cješto, ki bo vezala vas Peternel s Hlo-

dičem. Za tisto djelo bo država dala 14 milijonov lir.

SEZONSKI BLOKI. S 1. marcem bojo spet odprli obmejni blok v Robediščih an blok na Mostu Klinac v sredenjsem komunu.

Tipana

UMAR JE BEPO ŠINIKIČ

Preteklo soboto popoudne smo akompanjali k zadnjemu počitku našega dragega vaščana Bepa Noacca - Šinikiča, ke je umar po dougi anu hudi boli u starosti 72 ljet. Ranki Bepo e bi zlo poznan po usjem komunu, lahko bi mogli rejt, ke to ga nje domačina, ke u ga ne bi poznou, saj e bi 40 ljet impiepat na komunu, zadnja ljeta pa »giudice conciliatore«. Bi je zlo intelligenten mož anu zatuò je poznou vse težave naših ljudi, tikerim je kot impiepat na komunu rad pomagu. Več kuj tikeri je poznou njega dobro srce, posebno tou ueri, kar so bli naši kraji u veliki krizi. Obdaržali ga bomo usi u najljeušem spominu. Usjem svojcem izrekamo naše iskreno sožalje.

NADALJUJE IZ PRVE STRANI

Dežela nas ne sme pozabiti

lovali izkopani material (cink in svetlico) in se na ta način izognili odpošljanju rude v inozemstvo za dokončno predelavo; tako bi upravniki rudnikov prihranili velike stroške in bi mogli, posebno v neizogibnih obdobjih krize, tudi boljše slediti evropski konkurenci; izognili bi se tudi morebitni nevarnosti, da se zapre rudnik, ko bodo nehale veljati carinske olajšave, ki so bile izjemoma dovoljene Italiji.

Uprava rudnikov je od meseca junija lanskega leta v rokah AMMI, to je državnega podjetja, in bo še do 31. decembra t. l., do takrat, ko bo rudnike prevzela dežela. Rabeljski rudniki so se prej nazivali »Società Mineraria Rajbl« in potem »Rajbl - Pertusola«; ta zadnja družba je v resnici pripadala velikemu mednarodnemu monopolu »Perrancya«, ki je v rokah mogočnih prekoceceanskih milijardarjev Rotschild. V rabeljskih rudnikih so zaposleni tudi slovenski delavci in zato nas zanimajo od blizu vsi dogodki.

PRİČAKUJEMO ZAŠČITO NAŠIH PRAVIC

Drugi pereči problemi so: industrializacija, poljedelstvo, gradbeništvo, prometne zveze in ceste, turizem, etnične in jezikovne manjšine. To so problemi, ki predstavljajo brez dvoma temelj, na katerem bo morala delovati nova deželna ustanova in ko bodo rešeni, bodo avtomatično izginile vse tiste skeleče rane fevdalnega značaja, ki še danes ponižujejo in ogromno škodijo delavskim silam in napredku na sploh.

Problemi, ki najbolj zadevajo naše doilne, bi bili bolj natančno označeni tile: ureditev zemljiške posesti, pogozdovanje, ureditev hudournikov z gradnjo jezov in zaščitnih zidov, da se preprečijo periodične poplave, ki nastajajo zaradi naraslih voda; ljudske hiše in gradnja novih cest, ki bi medsebojno povezovala naše doline, da ne bo nešteto gorskih vasi izoliranih; gradnja zadrudnih hlevov in skladišč za zbiranje in konzerviranje sadja; in končno primerno industrializacijo, ki bi istočasno, poleg svoje specifične dejavnosti, pri-

pomogla tudi za razvoj turizma in gostinstva.

Ne moremo pa zaključiti ne da bi ponovili še enkrat na ves glas, da pričakujemo od nove deželne ustanove najbolj široko in najbolj učinkovito zaščito in obrambo vseh naših pravic, kot to predvideva člen 3 posebnega statuta.

UTRGALA SE JE VELIKANSKA SKALA...

Vajonta. Sedaj, ko je prepozno, se vsi izgovarjajo in mečejo krivdo eden na drugega. Tudi v našem slučaju bi se utegnili primeriti tragedija. Kdo bi zanjo odgovarjal? Oblasti! Katere? Do danes se ni ukrenilo ničesar, da bi se zadržale nesreče, pa naj jih povzročajo po plave, plazovi ali usadi. In te, ko se predvideva, se bodo še stopnjevale, ker ni ljudi doma, da bi regulirali potoke in reke, pogozdovali goličave in izvajali druga milioracijska dela.

In nismo niti dokončali s pisanjem tega članka, ko že čujemo po radiu alarmno opozorilo, da se krušijo še drugi hribi po Furlanski Sloveniji in da naj bo zato prebivalstvo kar se da budno in previdno. Z gore Kras v dreškem komunu se je utrgal plaz kamenja in peska in se privalil v zaselek Kras Manjkalo je malo, da ni odnesel gostilne Sauli in zbiralnika vode vodovoda za vas Trušnje. Takol so prihiteli na lice mesta tehnik, da so z dinamitom razstrelili še druge nevarne drobljive skale. Tu di lansko leto se je utrgal na istem mestu velik plaz, ki je spravil v preplah tamkajšnje ljudi.

Isto noč se je utrgal velik zemeljski plaz tudi na cesti, ki vodi iz Tavorjane v Mažerole. Potrebno je bilo delati več ur, da je bila cesta zopet vozna.

Res je, da človek ne more dosti ukreniti proti naravi, a če ne ukrene ničesar, se stanje še slabša, kar rodi gotove katastrofe. Da se pa to preprečijo, naj oblasti vzamejo takoj na znanje vse to, kar je svetoval v svojem poročilu koordinacijski odbor »Gibanja za Preporod Furlanske Slovenije«.

115. obletnica smrti največjega slovenskega pesnika

France Prešeren

di krepko boril z mračnjaškimi silami svojega časa. Tedanji svet pesnika ni razumel in zato ga je odklanjal. Imel je stalno težke borbe z življenjem, ker se ni pač vdajal vabljivim mračnjakom, ki jim ni bila povolji napredna miselnost velikega pesnika. Zato so tudi njegove pesmi, ki so nastale iz virov pesnikove osebne usode in usode njegove domovine, presretno izpoved slovenskega izobraženca, ki svojega poštenja in zdravega mišljenja ni hotel prodati za udobno življenje.

Ker je poezija dr. Franceta Prešerna tako osebno doživela, tako miselno napredna in ker je bil pesnik v času svojega življenja tesno povezan s tokom ljudskih sil, ki so stremele po svobodi in enakopravnosti ter po upoštevanju slovenskega naroda, je Prešernova poezija še danes tako živa, tako vodilna in bodrilna, da ni še prav nič izgubila na pomembnosti in aktualnosti. In prav to je umetnost, ki nikdar ne mine, ki nikdar ne zastari. Prešernove pesmi so budile slovenske borec v času najhujših dni in jih vzbudile k vztrajnosti v boju za svobodo, prav tako pa so Prešernove pesmi budile tudi nas furlanske Slovence, ki se moramo še vedno boriti za svoje jezikove pravice.

Slovenski narod se je svojemu buditelju in geniju posebno lepo oddolžil s tem, da dan pesnikove smrti sprejema za svoj vsakoletni največji kulturni praznik, ob katerem se še posebno živo spominjajo svojega velikega sina ter se mu klanjajo v globoki hvaležnosti. Neštete prireditve tudi v zamejstvu pričajo, da pomeni genij nesmrtnega pesnika za vsakega posameznega člana slovenskega naroda visoki simbol ljubezni in zvestobe narodu in materinemu jeziku.

Vsak narod se ob različnih obletnicah spomni velikih mož, ki so svoje življenje posvetili umetnosti in tako prispevali svoj delež k dvigu umetnosti svojega naroda. Tako se Slovenci v tem mesecu spominjajo s posebno velikim spoštovanjem pesnika in narodnega buditelja Franceta Prešerna, ki je pred 115. leti umrl v Kranju.

V svojem življenju je dr. France Prešeren dal slovenskemu narodu največje in najdragocenejše pesmi in tako kot prvi pri Slovencih ustvaril visokostojno besedno umetnost. In Prešeren je bil prvi Slovenec, ki mu je bila poezija v pravem pomenu besede izrazno sredstvo svojih osebnih doživetij in življenjskih spoznanj. S poezijo pa se je tu-

ZADNJI ČAS BI BIL, DA SE VZAME POTREBNE UKREPE

ŽE STOLETJA REKE POPLAVLJAJO VELIKE PREDELE JULIJSKIH PREDALP IN FURLANIJE

Nujno potrebna so dela za sistemacijo terenov, kjer se kruši zemlja in za gradnjo rečnih nasipov ter preusmeritev strug

Za boljšo razjasnitev geografskih in geoloških razmer od leta 1912 do današnjih dni, naj dodamo še podatke o meteoroloških padavinah pred letom 1952 za teritorij Julijskih Predalp.

Kraj	Doba opazovanja	Količina padavin v mm
Humin (Gemona)	19 let	2.288,4
Podrskije (Podresca)	14 let	2.037,1
Centa (Tarcento)	3 leta	1.471,0
Fojda (Faedis)	2 leti	1.369,3

Kot je razvidno, je količina padavin navedena za dolnje toke voda, ko pride ta že takorekoč v ravnino. V resnici so dapavine za izvire Tera in Krnahte in tudi njihovih krajših pritokov neprimerno višje, saj so znane velikanske količine padavin v Muzcu, Camponu, Kvarnamu, Kaninu, Velikemu Vrhu, Cufinah, Ivancu, Miji, Matajurju in Kolovratu, ki se gibljejo med 3.000 do 4.000 mm ter spadajo med največje, ne samo v Italiji, temveč v Evropi.

Zaradi silno strmih pobočij vodnih tokov in zaradi pomanjkanja gozdov od izvirov do ravnine, de-rejo velikanske količine voda z naglico in silo, da odnašajo s seboj kamenje in drug material. Vsa ta velikanska masa proda in zemlje ne zasipa samo rodovitne ravnine, ampak ustvarja pogoje za še večje poplave.

Ker nastajajo pri padavinah v bazenu Tera velike povodnji prav zaradi pomanjkanja gozdov, so strokovnjaki tehničnega urada določili za teritorij Tera 300 milijonov lir za pogozdovanje.

Znesek 730 milijonov lir, za ureditev tega področja, je nezadosten in zato ljudstvo predlaga, kot minimum za obstoj v teh krajih, naslednje:

1. Državni prispevek bi moral biti danes višji najmanj za 40%, ker so bile leta 1958, 1959 in 1963 zopetne poplave, ki so povzročile ogromno škodo.
2. Potrebno je sistemirati v roku največ petih let vse predele, kjer se trgajo plazovi.
3. V najkrajšem času je treba tudi poskrbeti za izgradnjo jezov in preusmeriti, kjer je potrebno, rečne struge.
4. Jezovi in nasipi naj se ne zgrada samo ob rekah Ter in Krnahta, ampak tudi ob hudournikih Lanja, Grivo, Malina in Chiarò, kjer vode najbolj pogostoma poplavlja rodovitno ravnino.
5. Pregledati je treba zaščitne mere in ojačiti oziroma razširiti cestne objekte, ki so sedaj v stalni nevarnosti, da jih odnese voda.
6. Izvesti ponovna geološka mer-

jenja in proučevanja ozemlja, ker so se v zadnjih letih povodnji povečale in so plazovi in usadi pogostejši.

7. Omejiti v tem predelu sečno gozdov ter ojačiti kontrolo nad oddajanjem v zakup občinskih gozdov ali pa gozdov kolektivnih lastnin.

8. Določiti naselja ali posamezne hiše, ki so izpostavljene stalnim nevarnostim zaradi poplav in plazov in seznaniti prebivalce, da se bodo znali ravnati ob nevarnostih; uvesti posebno čuvajsko službo, ki bo po potrebi telegrafsko ali radijsko obveščala oblasti, da bodo vzeti pravočasno potrebni ukrepi.

9. Povečati mrežo meteoroloških postaj na tem teritoriju, ker je sedanje število teh premajhno in neprimerno sedanjemu propadanju teh gorskih bazenov.

Vsem prebivalcem področja Julijskih Predalp je treba vrniti zaupanje v oblasti, ker so ga upravičeno izgubili, saj so bila zadnja zaščitna dela napravljena še pred 60 leti. Ureditev vsega tega področja je torej nujna, ker drugače bo zbežalo od doma še tisto malo ljudi, ki je sedaj pri hiši. Poplave in plazovi nastajajo namreč tudi zavoljo tega, ker je v hribih premalo ljudi, da bi skrbeli za pogozdovanje in urejanje potokov. Seveda je treba ljudem, da bodo ostali doma, poskrbeti delo na domačih tleh ali vsaj v neposredni bližini doma. Področje Julijskih Predalp, kjer živi nad 50.000 ljudi, nima niti ene majhne tovarnice. V Čenti, kamor so hodili ljudje iz okoliških hribovskih krajev na delo, so po vojni demobilizirali še tisto tovarno, ki je obstajala. Enako so napravili tudi s tovarnami v Huminu.

Ko bo začela delovati nova avtonomna dežela, bo morala ta poskrbeti, da se izvedejo vsa tista dela, ki so bila puščena ob strani in da se ustvarijo takšni pogoji, da ne bodo primorani naši ljudje hoditi masovno po svetu iskat dela in zaslužka. Dela je dovolj doma, saj se vse kruši in podira, le enakomerno je treba razdeliti državni in deželni dohodek. Slovensko ljud-

stvo v videmski pokrajini je do danes samo dajalo državi, tako v denarju kot v krvi, prejelo pa ni za to ničesar; država je poskrbela pripadnikom naše skupnosti le potni list in pokazala pot v druge domovine.

Konec

KAJ BOMO DJELALI TALE MJESAC

... U VINOGRADU

Precu bo trjeba začeti obrzjezovat vinjike. Kar boste postavjal kolé muorate lepuó gledat, de bo kou na severnem kraju vinjike, de ne bo djelu deblu sjence. Gihh takuó veja tuó tudi za sadno drevje. Zemlja za novo sajenje vinjik muora bit u tjelem času parpravjena, de boste mogli začeti sadit, kar zemlja ne to več zmarnjena. Kar boste sadil cepljenke gledajte, de pride kraj cepitve vinjike kakih 10 centimetru nad zemljo, ker bo drugač pognu korenine tud zgornji, žlahtni del vinjike, ki ne prenese vinjikinih uši.

... NA NJIVI

Tale mjesac muorate začeti vozit gnoj na njive an ga tud raztrosit, če je ljepa ura. Hljuskemu gnoju dodajte tud malo umetnega gnojila. Ozimnemu žitu potrosite sadá 30 kil solitra al pa japnena nitrata na hektar zemlje.

... U SHRAMBI

Parpravite krompir za sjeme. Debu krompir z dostimi očesi razrježite po dougem na več kosou z dve do tri očesi, de se boju rjezane parti zasušile pred saditvijo. Na frišno zrjezan krompir rad gnojje u zemlji, posebno e je zemlja mokra an marzla.

FUOTAR ZA KOKOŠI POZIMI

Narbuoži fuotar za kokoši pozimi je ječmen, ušenica al oves. Če buosta dajal kokošam ušenico, je buojš, de jo prej namočite u vodi, ovsu pa premješajte malo ječmenovih otrobou. Dajajte kokošam ankrat 'dnó zrnje, drugikrat pa drugo zrnje, nimar pa usako zase. Od mehkega fuotra je narbuoži kuhan krompir, ki ga malo osolite, zmečkate, pomješate z otrobi an zamjesite z hilpno vodo. Povarh tega je trjeba dajat kokošam tud malo zelenjave, kakor na primer listja, zežé an drugega.

KRATKE DOMAČE NOVICE

Sv. Lenart

Na zadnjem komunskem konsilju so med drugim aproval obratne (bilanci consuntivi) za ljeta 1957-62 an sklenil sprejeti v svoje brjeme 595.000 lir za napejavo telefona v Hrastovje an Dolenjo Mjerso. Nazadnje so še sklenil, de bojo zaprosil za prefekturno autorizacion za kupit tabele za postaviti ob cjestah, na katjerih bojo cjestni senjali.

NESREČA NE POČIVA

Triinšestdesetletni Ermenegild Vogrič iz Sv. Lenarta se je močno

urjezu u parste čampne roke, kar je djelu salame.

U bližini Petejaha je zavozu z motocikletu izven cjesté 45 ljetni **Eligio Cosmacini** an udobiu par padcu usé pouno poškodb po glavi an rokáh. Če ne nastopijo komplikacije, bo ozdravu u adnem mjescu.

Na 13 ljetnega **Sergeja Lesa** iz Tavorjane je padu njek kou, kar je pomagu očetu par djelu u vinogradu an ga močno udaru u glavo.

Adele Sittaro je padla, kar je šla čez vaško cjesto an si zlomila desno rokó.

STANKA VILHAR:

Sence pod Matajurjem

(ODLOMEK)

I.

Prve dni se Tonka v službi ni znašla. Vse se ji je zdelo čudno, preveč belo, svetlo in hladno. Ničesar se še dotakniti ni upala, ker se je bala, da bi kaj umazala ali razbila. Misli so ji venomer uhajale domov, v zakajeno kuhinjo, kjer se je dim vedno valil ven skozi vrata. Spomnila se je, kako so jo vedno ščemele oči in kako se je sklanjala nizko k tlom, da bi laže dihala, toda kljub temu je bila zdaj tista čadava kuhinja še bolj domača. V mestu je bilo lepo, prelepo, da skoraj ni znala živeti. Delo je z lahkoto opravljala in tudi gospodinja ni bila slaba. V zadetku je Tonko radovedno ogledovala — kakor robo, ki jo kupuješ na trgu, če je močna, dobra in poceni. Opazovala je njene roke,

v očeh pa iskala poštenja. Tonko je bilo sram, in ko je zvečer legla in se skrila pod odejo, je jokala, kajti gospejine oči so ji sledile ves dan kakor senca. Počasi pa se je vendarle vse uneslo. Nekoliko se je bila že privadila ona, malo pa tudi gospa.

Družina Schober ni bila majhna: stari gospod čez šestdeset, gospodinja nekaj manj pa še sin z ženo in otrokoma. K članom družine so na pol prištevali tudi postrežnika, ki je bil vedno na željo mlademu gospodarju, častniku, in je tudi pomagal po hiši. Ta se je nekega jutra nemalo začudil, ko je opazil, da je Tonka čistila pod.

»Mamma mia, che bella!« jo je ogovoril, ko je vstopil. V eni roki

je držal steklenico mleka, v drugi pa čepico, ki jo je nerodno vrtel med prsti. Tonka ni vedela, kaj naj odgovori. Nekoliko se je ustrašila, malo pa je tudi bila v zadregi. Niso ji povedali, da bosta v dveh. Tudi on je bil prvi hip presenečen, kajti navajen je bil na staro Orsola, zdaj pa je bil vesel, da je prišla mlada k hiši. Tega novega poznanstva mu res ni kazalo zametavati.

»Midva morava biti prijatelja, saj služiva istemu gospodarju,« je kar sam nadaljeval in tiščal hrbet v steno.

»Prijatelj, seve, ampak jaz imam fanta,« je butnila Tonka, ker so jo begale njegove prodirne oči. Olajšano se je oklenila te misli. Vojak se ji je bil zameril, ker je na vsem lepem začel kar s »ti«, ko je vendar ni niti poznal.

»Kaj to, saj nič ne moti, če imaš fanta,« se je nasmehnil. »Se bova že razumela, boš videla.« Prepričljivo jo je hotel prijeti za roko, a Tonka jo je sunkoma odtegnila.

Postrežnik se je namrdnil, jo nerodno pozdravil z migom roke in odhital v vojašnico.

Gospodarja imava res istega, a vsak svoje namene, je mislila Tonka zatem skoraj naglas.

Opoldne pri kosilu jo je gospodinja nadzorovala in ji pomagala. Kmalu se je privadila; bila je poslušna in ubogljiva, kakor ji je bila mati zabičala, ko je odhajala z doma.

»Gospodarji so od boga, zato jih moramo v vsem ubogati,« ji je šepetala ob slovesu in jo križala po čelu. Niti malo ni podvomila v ta materin nauk. Plačajo ji, zato mora storiti prav vse, da jim ustreže. Z ljubeznijo se je oprijela dela, pospravljanja in kuhe. In če je bila sama, si je tiho prepevala. S sabo je prinesla košček svojega sveta, ki ji ga nihče ne bo mogel vzeti. Kolikokrat si je zaželela, da bi poslala mater polovico svojega dobrega kosila, čeprav ga nikoli ni bilo preveč. Spala je v skromni sobici, podobni velikemu dimniku, saj sta zrak in svetloba pri-

hajala po cevi s strehe. Bila je tako majhna, da je bilo prostora komaj za posteljo. Budilka jo je klicala zelo zgodaj, in tedaj je bila Tonka še tako globoko v snu, da ni mogla najti gumba, ki bi zaustavil žvenket. Zgrabila je ropotalo in ga potegnila k sebi pod odejo, da se ne zbudili gospodarjevi. Do zajtrka je pospravila stanovanje, zatem pa je pomagala oblačiti gospoda. To delo je po tistem ponižanju opravljala s takim odporom, da je morala zbrati vso voljo, da ni zbežala. Potlej jo je gopaspa tudi po dvakrat klicala, da je prišla v sobo. In Tonka se je že zopet sklanjala nad njim, mu oblačila srajco, zapenjala gumbe in zadrževala vsakokrat, ko se je dotaknil s svojimi mlahavimi rokami. Zdelo se ji je, kot bi se spet poželjivo stezale po njej. Gospod pa je hotel nalašč zdaj tako zdaj drugače zapeto, posebno ko je zapazil, da ji s tem povzroča drhtavico. Žena, ki je ležala zraven, je samo zakašljala, če se ji je zdela ta njegova nuja prevelika.

(Se nadaljuje)

NOI E LE ELEZIONI REGIONALI

Non è più il momento di constatare con malinconia le tappe troppo lente del processo di applicazione della Costituzione italiana; in particolare non è il caso di ricordare con giustificata malinconia, le resistenze, ispirate ad un conservatorismo decisamente fascista, che sono state avanzate contro la realizzazione della Regione Friuli-Venezia Giulia.

Non pensiamo nemmeno utile discutere oggi se il testo dello Statuto Speciale della nostra Regione sia in tutto o in parte criticabile; sarà l'esperienza dei prossimi mesi ed anni che metterà a fuoco pregi e difetti.

A noi interessano due cose:

1) sottolineare che uno dei compiti della Regione è quello della difesa dei valori tradizionali delle genti del luogo (linguaggio, letteratura, costumi); in particolare devono essere aiutati, in questa conservazione di valori, quelle minoranze che, per le caratteristiche della vita contemporanea (dinamismo degli scambi - emigrazione verso l'estero - correnti migratorie interne), corrono il rischio di ridursi numericamente e di perdere il contrassegno più evidente della identità e cioè la loro parlata.

2) sottolineare che questi problemi devono essere tenuti presenti nell'impostazione della campagna elettorale e nella elaborazione delle liste dei candidati per le elezioni del Consiglio della nostra Regione.

Del primo di questi due punti ci sembra inutile parlare dal momento che moltissime altre volte, e da anni, ne abbiamo parlato: si tratta soprattutto della difesa del patrimonio linguistico delle nostre genti; si tratta in fondo del fondamento che giustifica ad un tempo l'esistenza stessa del nostro Movimento e quella del giornale «Matajur» che è portavoce della popolazione di parlata slovena della provincia di Udine.

E' invece opportuno ricordare ai partiti democratici qualcosa riguardante il secondo punto prima presentato; ai fascisti è ovvio in-

fatti che non rivolgiamo il nostro discorso perchè li sappiamo, oggi come ieri, o stupidi o in malafede slavofobi.

Vogliamo prima di tutto, invitare i Partiti democratici a non preoccuparsi, nella compilazione delle liste dei candidati per le elezioni regionali, di venir incontro alle ambizioni di Tizio o di Caio anche se costoro sono attualmente Sindaci, o figli di ex Podestà, o nipoti di Sindaci del periodo prefascista, o discendenti degli antichi Decani della «Schiavonia» che amministravano le nostre terre in nome di Venezia.

I componenti dei direttivi o dei comitati elettorali dei vari Partiti, coscienti dei motivi che hanno suggerito l'istituzione della Regione a Statuto Speciale Friuli - Venezia Giulia, includono nelle liste dei candidati persone sensibili al problema della difesa delle minoranze, interessate alla conservazione del linguaggio e dei costumi delle nostre genti, preoccupate di migliorare, di elevare almeno un po' il livello di vita delle laboriose e leali popolazioni di parlata slovena senza costringerle (come al solito) all'emigrazione.

E' con fiducia che rivolgiamo questo invito ai Partiti democratici: i problemi della nostra Regione devono essere risolti e certamente non friulani, nè giuliani saprebbero essere indulgenti e perdonare a coloro, uomini e Partiti, che ignorano e quindi non risolvono i problemi stessi.

Sinceramente confidiamo nel buon senso dei Partiti democratici; sinceramente speriamo che essi accettino il nostro suggerimento e invito; ma se ordini di Partito, ritorni di spirito slavofobo, esasperazione di nazionalismo dovessero trasformare il nostro invito in una voce senza risonanza, anche le circoscrizioni di Udine e Tolmezzo vedrebbero in lizza, nel prossimo aprile o maggio, liste unicamente rappresentative delle nostre genti.

Il Movimento per la Rinascita della Slavia Friulana

Na sliki vidimo Cencičovo hišo v Stupci, ki so jo morali takoj, ko so odstranili skalo, ki se je utrgala iz zapadnega grebena Matajurja in prikotalila v dolino, podpreti, da se ni podrla.

Una visione della casa Cencič a Stupizza, dove si abbattè l'enorme masso di pietra, staccatosi dal dosso occidentale del Monte Matajur, demolendone una fiancata.

VERSO LE ELEZIONI

LA REGIONE non deve dimenticarci

I problemi da risolvere sono molti - Al Consiglio Regionale non deve mancare la voce della Slavia Friulana - E' tempo di rimediare alle negligenze del passato e di costruire un avvenire che tranquillizzi le nostre desolate e trascurate genti

Come promesso, torniamo ad occuparci della Regione Friuli - Venezia Giulia, anche perchè la data delle consultazioni per la elezione del Consiglio o Parlamento regionale è prossima.

Ad ogni modo non bisogna mai perdere di vista il fatto che la Regione, per la sua natura autonoma epeccio speciale, costituisce, o dovrebbe costituire, se democraticamente adoperata, lo strumento più idoneo, dotato cioè di poteri legislativi ed esecutivi, per avviare, con il consenso delle popolazioni e degli Enti locali, a concreta soluzione i problemi più importanti e immediati che vuol dire, innanzitutto, trasformare radicalmente gli antiquati sistemi dell'economia locale, specie di quella della Slavia Friulana e della Val Resia le cui popolazioni si sono sempre battute con il più generoso degli impegni per la creazione dell'Ente Regione. E per la verità queste popolazioni furono tra le prime a riconoscere la necessità della lotta per l'autonomia, lotta che fu lunga ed estenuante per la massiccia opposizione della destra economica costituita da ricchi agrari, grossi industriali, borghesi conservatori, fascisti e neofascisti: insomma da tutti i nemici della classe lavoratrice e del vero progresso sociale.

DOBBIAMO ESSERE RAPPRESENTATI AL CONSIGLIO REGIONALE

A differenza delle ultime consultazioni politiche - in cui la popolazione di parlata slovena della provincia di Udine con i suoi trentamila e più voti a disposizione non riuscì ne a proporre ne a vedere in conseguenza eletto alla Camera un proprio genuino rappresentante - noi riteniamo possibile, e in fondo lo è, rimediare all'ingenuità, chiamiamola pur così, di allora con il creare soprattutto la necessaria unità d'azione, e di propositi anche, tra tutti i cittadini di parlata slovena al fine di inviare al Consiglio Regionale propri democratici rappresentanti decisi a battersi per la nostra laboriosa e leale Comunità, tutelandone i diritti etnici e linguistici e procurandole gli aiuti necessari per una conveniente rinascita economica, senza la quale i disagi e le preoccupazioni non potrebbero che aumentare.

Può darsi che dei Partiti democratici includano nelle proprie liste nomi di nostri amici, ma se ciò non dovesse accadere noi siamo d'avviso - anzi plaudiremo - che i circa quarantamila cittadini di parlata slovena della provincia di Udine farebbero bene, come già altre volte abbiamo suggerito, a presentare alle prossime elezioni per il Consiglio regionale una propria lista, completamente autonoma, composta di nomi che fanno parte della Comunità e che alla Comunità siano graditi.

Ci sarebbe da sentirsi proprio orgogliosi di avere al Consiglio regionale uno o più rappresentanti; insomma dei diretti e validi sostenitori della causa comune e dei consapevoli difensori di tutti i diritti della Comunità slovena del Friuli.

Si raggiunga dunque, in ogni caso, al di sopra di ogni differenziazione ideologica, quell'unità di cui sopra abbiamo parlato; essa è l'arma più valida per raggiungere ogni successo, e nel caso nostro per far sì che la voce delle nostre popolazioni venga fatta udire, e con la maggiore efficacia, al Consiglio regionale; una voce che riesca a convincere tutti della urgente necessità di porgere finalmente, con sentimento umano e fraterno, la mano alle nostre tribolate popolazioni che più delle altre hanno bisogno di aiuti di ogni genere per sollevarsi dalle misere condizioni di vita in cui versano e la cui responsabilità risale alle classi dirigenti di ogni tempo.

LE MINIERE DI CAVE DEL PREDIL

Problema elettorale a parte, rimangono da vedere i problemi di natura economica, sociale e culturale, tutti grossi e tutti urgenti, oltre a quello lasciato in eredità dalla tragedia del Vajont (rendere innocue le acque del bacino, in buona parte ostruito dalla frana caduta dal Monte Toc, e ricostruzione di Erto e Casso, con relative frazioni e borgate in zona sicura).

Tra i problemi d'interesse provinciale va posto quello dell'industria estrattiva e precisamente quello delle miniere di Cave del Predil di cui noi, da tempo, abbiamo sollecitato la costruzione di uno stabilimento di trasformazione del minerale prodotto (blenda e zinco) onde evitare il suo invio all'estero per la rifinitura, fatto questo che comporta una spesa eccessiva e che toglie ai gestori delle miniere la possibi-

lità, specie negli inevitabili periodi di crisi, di tener dietro alla concorrenza europea; e forse anche di trovarsi nella dolorosa necessità di cessare l'attività quando entro il prossimo anno verrà a cessare il periodo di protezione doganale eccezionalmente accordato all'Italia.

La gestione delle miniere - unica attività nel territorio montano - dal giugno scorso è nelle mani dell'AMMI, che è un ente statale, e lo sarà fino al 31 dicembre prossimo, fino cioè al momento che verrà rilevata dalla Regione.

Le miniere di Cave del Predil correvano prima sotto la voce «Società Mineraria Rajbil» e poi sotto quella di «Rajbil-Perusola», in effetti uno degli ingranaggi di sfruttamento intensivo del grande monopolio internazionale «Perranoya» ma che in sostanza è nelle mani dei potenti miliardari Rotschild.

Nelle miniere sono occupati anche lavoratori di parlata slovena e in conseguenza le sue vicende interessano da vicino anche noi.

Gli altri problemi primari sono: industrializzazione, agricoltura, edilizia, viabilità, turismo, minoranze etniche e linguistiche; problemi che indubbiamente costituiscono l'ossatura sulla quale dovrà operare il nuovo organismo regionale e che una volta risolti verranno automati-

camente a scomparire tutte quelle vergognose piaghe di natura feudale che ancor oggi umiliano e danneggiano enormemente le forze del lavoro e del progresso.

TUTELA DELLE MINORANZE ETNICHE E LINGUISTICHE

Più specificamente, i problemi che interessano maggiormente la Slavia Friulana sono i seguenti: sistemazione fondiaria; rimboscimento; sistemazione dei corsi d'acqua con opportune opere d'irrigazione onde evitare i periodici rovinosi disastri causati dalle piene; edilizia popolare; dar corso a convenienti collegamenti stradali per togliere dall'isolamento numerosi centri montani; creazione di stalle sociali e di centri di raccolta e di conservazione della frutta; e, infine, un'adeguata industrializzazione che nel contempo, oltre alla sua attività specifica, dia un valido contributo allo sviluppo turistico e alberghiero.

E non possiamo concludere senza ripetere ancora una volta a voce alta che dal nuovo organismo regionale ci attendiamo - in omaggio all'art. 3 dello Statuto speciale - la più ampia ed efficace tutela e difesa di tutti i nostri diritti.

NEL COMUNE DI STREGNA le cose non vanno bene

Da parecchio, e in particolare in questi ultimi tempi, nella nostra redazione stanno piovendo lettere di cittadini delle varie borgate del Comune di Stregna con le quali, oltre a compiacersi e ad incoraggiare la nostra campagna a favore di quei paesi e di quelle popolazioni che versano in condizioni tutto altro che felici, ci sollecitano a interessarci con la necessaria energia, dei problemi che interessano la loro zona.

In particolare ci hanno sorpreso le continue lamentele pervenuteci dalla frazione di Oblizza dove in realtà, si afferma, lo stato di depressione e di abbandono è più evidente e più grave che altrove. Oblizza infatti si trova in una zona veramente disagiata specie per l'insufficienza e la precarietà dei collegamenti che la pongono quasi fuori del mondo. Infatti la frazione non è collegata per nulla col fondo valle per quanto riguarda il servizio di autocorriera, e ciò costringe gli abitanti a compiere parecchi chilometri a piedi, e in modo pericoloso specie nel periodo invernale, per portarsi alla più vicina fermata di autocorriera.

Note non meno impressionanti ci sono giunte in abbondanza anche dai frazionisti di Ravne e di Gnidovizza dove le autorità non sembrano affatto accorgersi della esistenza tanto li dimenticano e li trascurano.

In tutte le lettere non solo si critica l'opera dell'Amministrazione comunale - la quale non provvederebbe a dar corso al molto che dovrebbe fare a favore della popolazione - ma ci si prega anche con insistenza di fare qualcosa in modo che la situazione locale abbia a cambiare in meglio; e in talune di queste lettere ci si chiede ancora come è possibile che il segretario comunale, oltre alle sue specifiche mansioni, possa tener dietro a tante cariche cui risulterebbe investito.

Da buoni amici - seguendo l'esempio del Comitato per la Rinascita della Slavia Friulana che in merito alla situazione del Comune di Stregna si è interessato anche

nel corso della sua ultima riunione tenuta di recente a Udine - noi assicuriamo tutti coloro che ci hanno scritto, e con loro tutta la popolazione, di aver preso buona nota le lagnanze, che riteniamo esatte, e di adoperarci per una doverosa e fraterna collaborazione ai fini di un generale miglioramento della situazione locale.

Per intanto, come già si è fatto in altri Comuni, consigliamo i nostri amici del Comune di Stregna a voler costituire i Comitati frazionali a tutela dei diritti della popolazione. Li consigliamo anche a pensare e a provvedere a tempo per le prossime elezioni amministrative in quanto l'attuale Amministrazione dovrà essere rinnovata entro il corrente anno.

NA KRATKO POVEDANO

Nesreča ne počiva

Cedadski špitau je nimar pouán naših ljudi, nimar kdo pade an si zlomi nogo al rokò, al se ponesreč na djelu al na cjest; dosti jih je, starih an mladih. Samo poglejmo kaj se jih je nabralo u tjech zadnjih tječnih:

Marlo Feletič, star 55 ljet, iz Grmeká, je padu, kar je djelu u hosti an zadobiu več hudih ran. Ozdravu bo u adnem mjescu.

Stiriljetni **Giorgio Muz** iz Prapotišča je padu par igranju an se udaru u čelò. Udobiu je tud pretres možganov.

Tilijo Bortolutti se je zaletu z motocikletu u njek sudaški auto an se par trčenju udaru na večih krajih telesa. Ozdravu bo u adnem mjescu.

Triljetna **Julijana Maršeu** iz Podbonesca je ušafala njekšno marlo butilčico, u katjeri je biu benčinu an ga popila nekaj požirkou. U špitalu so ji muorli oprati želudec.

Mirela Garjup, stara 14 ljet, doma iz Sredenj, je padla u hiš an si zlomila čampno rokò u zapestju.